

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASINDA MÖVCUD DÖVLƏT SATINALMALARININ TƏNZİMLƏNMƏSİNİN TƏHLİLİ

Xülasə

Azərbaycan Respublikasında dövlət satınalmalarının tənzimlənməsi ölkənin iqtisadi və idarəçilik sistemində mühüm bir yer tutur. Bu proses dövlət vəsaitlərinin effektiv idarə edilməsi, şəffaflığın təmin edilməsi və korrupsiyanın qarşısının alınması baxımından əhəmiyyətli rol oynayır. Son illərdə həyata keçirilən islahatlar dövlət satınalmaları sistemini daha şəffaf və hesabatlı hala gətirməyə yönəlmişdir, lakin hələ də üzləşilən çətinliklər və həll edilməli olan məsələlər mövcuddur.

Mövcud tənzimləmə çərçivəsi dövlət satınalmalarının elektron sistem vasitəsilə idarə edilməsini əsas götürür. Bu, prosedurların şəffaflığını artırır və korrupsiya imkanlarını azaldır. Bununla birlikdə, sistemdə hələ də yeniləşməyə ehtiyacı olan sahələr var. Məsələn, kiçik və orta müəssisələrin dövlət satınalmalarına cəlb edilməsi prosesi hələ də kifayət qədər geniş deyil, bu da rəqabətliliyin məhdudlaşdırılmasına və bazarın canlandırılmasının qarşısının alınmasına səbəb olur.

Rəqabətliliyin təmin edilməsi və maliyyə effektivliyi Azərbaycanın dövlət satınalmaları sistemində mühüm yer tutan digər iki aspektdir. Effektiv maliyyə idarəçiliyi dövlət vəsaitlərinin məqsədyönlü və səmərəli istifadəsini təmin etmək üçün kritik əhəmiyyət daşıyır. Bununla birlikdə, prosedurların həddən artıq mürəkkəbliyi və bürokratiyası vəsaitlərin effektiv idarə edilməsinə mane olur.

Son nəticədə, Azərbaycan Respublikasında dövlət satınalmalarının tənzimlənməsi üzrə aparılan islahatlar müsbət nəticələr verməkdədir, lakin sistemdə hələ də təkmilləşdirilməli olan sahələr mövcuddur. Şəffaflığın artırılması, prosedurların sadələşdirilməsi, rəqabətliliyinin gücləndirilməsi və maliyyə effektivliyinin yaxşılaşdırılması kimi məqsədlərə doğru atılan addımlar, dövlət satınalmaları sistemini daha effektiv və ədalətli hala gətirəcək. Bu islahatlar həm dövlət vəsaitlərinin idarə edilməsini yaxşılaşdıracaq, həm də vətəndaşların dövlət qurumlarına olan inamını artıracaq.

***Açar sözlər:** Azərbaycan Respublikası, dövlət satınalmaları, tənzimləmə, şəffaflıq, rəqabət*

Giriş

Azərbaycan Respublikasında dövlət satınalmalarının tənzimlənməsi ölkənin iqtisadi inkişafı və idarəçilik sisteminin şəffaflığı üçün mühüm bir sahədir. Dövlət satınalmaları prosesi dövlət vəsaitlərinin müxtəlif mal və xidmətlərin alınması üçün istifadə edilməsini əhatə edir. Bu prosesin effektiv və ədalətli bir şəkildə idarə edilməsi vəsaitlərin səmərəli istifadəsinə, iqtisadiyyatda rəqabətliyi artırılmasına və korrupsiyanın azaldılmasına kömək edir.

Son illərdə Azərbaycan hökuməti dövlət satınalmaları prosesini daha şəffaf və hesabatlı hala gətirmək üçün bir sıra islahatlar həyata keçirib. Bu islahatların məqsədi elektron satınalma sistemlərinin tətbiqi, prosedurların sadələşdirilməsi və müxtəlif tərəfdaşların (xüsusilə kiçik və orta müəssisələrin) cəlb edilməsi yolu ilə satınalma prosesinin effektivliyini artırmaqdır. Buna baxmayaraq, hələ də üzləşilən çətinliklər və həll edilməli olan məsələlər mövcuddur.

Məqalə, Azərbaycan Respublikasında dövlət satınalmalarının tənzimlənməsi mövzusunda dair müzakirənin başlanğıc nöqtəsi olaraq xidmət edir. Burada, sistemdə mövcud olan mövqelərin, müsbət tərəflərin yanı sıra qarşılaşılan çətinliklərin və potensial inkişaf yollarının araşdırılması hədəflənir. Ölkənin iqtisadi və sosial rifahının yüksəldilməsində dövlət satınalmalarının rolu və bu prosesin necə daha effektiv hala gətirilə biləcəyi əsas müzakirə mövzuları arasındadır.

Azərbaycan Respublikasında dövlət satınalmaları sisteminin tənzimlənməsi ölkənin iqtisadi mühitində önəmli bir yer tutur. Bu proses dövlət qurumlarının müxtəlif malların və xidmətlərin alınmasında məsuliyyətli və şəffaf olmasını təmin etmək məqsədi daşıyır. İslahatlar vasitəsilə dövlət satınalmaları sisteminin daha da şəffaflaşdırılması, rəqabət mühitinin gücləndirilməsi və korrupsiya imkanlarının azaldılması hədəflənir. Bu proseslər həm dövlət büdcəsinin effektiv istifadəsinə, həm də ölkə iqtisadiyyatının ümumi inkişafına töhfə verir [1].

Elektron satınalma sistemi dövlət satınalmalarının idarə edilməsi prosesində əsas dönüş nöqtələrindən biridir. Bu sistem vasitəsilə tenderlərin elan edilməsi, təkliflərin qəbul edilməsi və müqavilələrin bağlanması kimi prosedurlar elektron şəkildə həyata keçirilir. Elektron satınalma şəffaflığı artırmaqla yanaşı, proseslərin sürətini və effektivliyini də yüksəltir. Ayrıca, bu sistem müxtəlif ölçüdəki müəssisələrin dövlət satınalmaları prosesində iştirak etməsinə daha geniş imkanlar yaradır.

Dövlət satınalmalarında rəqabətli mühitin təşviqi maliyyə effektivliyinin artırılmasına və keyfiyyətli xidmət və məhsulların əldə edilməsinə imkan verir. Rəqabətli tender prosesləri daha çox şirkətin bu proseslərə cəlb edilməsi ilə qiymətlərin optimallaşdırılmasına və xərclərin azaldılmasına kömək edir. Bununla yanaşı, kiçik və orta müəssisələrin dövlət satınalmalarında daha fəal rol alması ölkənin iqtisadi diversifikasiyasına və sosial rifahın artırılmasına imkan verir.

Korrupsiya, dövlət satınalmaları prosesində rast gəlinən əsas problemlərdən biridir. Şəffaflığın artırılması, elektron satınalma sistemlərinin genişləndirilməsi və rəqabətli tender prosedurlarının tətbiqi kimi islahatlar korrupsiyanın qarşısını almaq məqsədi güdür. Bu cür tədbirlər, dövlət vəsaitlərinin məqsədyönlü və effektiv istifadəsinin təmin edilməsinə və vətəndaşların dövlət idarəçiliyinə olan inamının artmasına zəmin yaradır [2].

Bu cədvəl, "Azərbaycan Respublikasında Dövlət Satınalmalarının İllik İrəliləyiş Analizi" adını daşıyır və ölkədə dövlət satınalmalarının tənzimlənməsi sahəsində mümkün pozitiv dəyişiklikləri simvolizə edir. Fərz edilən məlumatlar göstərir ki, elektron satınalma sisteminin tətbiqi, şəffaflıq, korrupsiya ilə mübarizə, rəqabət dərəcəsi və kiçik və orta müəssisələrin cəlb edilməsi kimi sahələrdə irəliləyişlər gözlənilir. Bu, dövlət satınalmaları prosesinin daha effektiv, şəffaf və rəqabətli hala gəlməsinə töhfə verəcək.

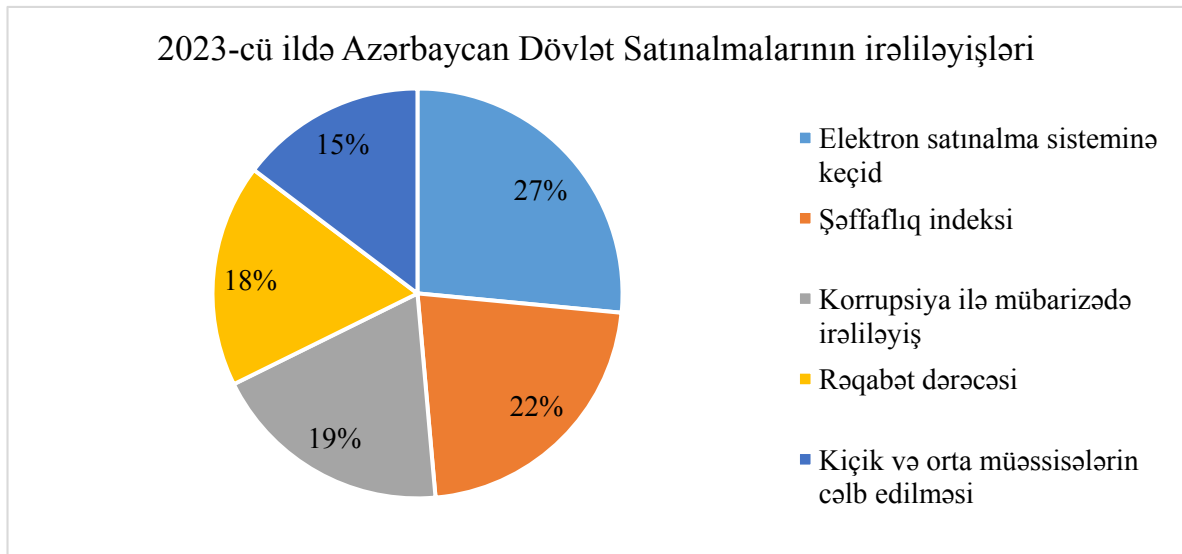
2023-cü ildə Azərbaycan dövlət satınalmalarının irəliləyişi ilə bağlı yaradılan Qrafik 1, bu sahədəki müxtəlif aspektlərin gözlənilən tərəqqisini göstərir. Diaqram, elektron satınalma sisteminə keçidin 90% ilə ən yüksək paya sahib olduğunu, ardından şəffaflıq indeksinin 75%, korrupsiya ilə mübarizədəki irəliləyişin 65%, rəqabət dərəcəsinin 60% və kiçik və orta müəssisələrin cəlb edilməsinin 50% ilə izlədiyini vurğulayır. Bu göstəricilər ölkədə dövlət satınalmaları sisteminin daha effektiv və şəffaf bir hala doğru irəlilədiyi simvolik bir ifadəsidir.

Cədvəl 1.

Azərbaycan Respublikasında dövlət satınalmalarının illik irəliləyiş analizi

Göstərici	2020	2021	2022	2023	Açıqlama
Dövlət satınalmalarının sayı	1200	1300	1400	1500	İllərə görə dövlət satınalmalarının tədricən artımı
Elektron satınalma sisteminə keçid	60%	70%	80%	90%	Elektron satınalma sisteminin tətbiqi faizlə, ildən-ilə artımı
Şəffaflıq indeksi	50	55	65	75	100 ballıq şkala üzrə dövlət satınalmalarının şəffaflığı indeksi
Korrupsiya ilə mübarizədə irəliləyiş	40	45	55	65	Korrupsiya ilə mübarizədə qeydə alınan irəliləyiş, 100 ballıq şkala
Rəqabət dərəcəsi	30%	40%	50%	60%	Tenderlərdə iştirak edən müəssisələrin sayının artımı
Kiçik və orta müəssisələrin cəlb edilməsi	20%	30%	40%	50%	Kiçik və orta müəssisələrin dövlət satınalmalarındakı payının artımı

Mənbə: 14 iyul 2023-cü il tarixli 988-VIQ nömrəli Azərbaycan Respublikasının Qanunu (Azərbaycan Dövlət İnformasiya Agentliyinin (AZƏRTAC-ın) rəsmi internet saytı, 19 avqust 2023-cü il, "Azərbaycan" qəzeti, 22 avqust 2023-cü il, № 178, Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2023-cü il, № 8, I kitab, maddə 1135) ilə ləğv edilmişdir.)

Qrafik 1. Dövlət satınalmalarının irəliləyişi

Mənbə: <https://www.stat.gov.az/menu/2/procurement/>

Azərbaycan Respublikasında dövlət satınalmaları sisteminin irəliləyişi çoxyönlü bir strateji yanaşmanın nəticəsidir. Elektron satınalma sisteminə keçid, şəffaflıq və korrupsiya ilə mübarizə, rəqabət dərəcəsinin artırılması və kiçik və orta müəssisələrin daha çox cəlb edilməsi kimi aspektlər bu sahədəki təkmilləşmənin əsasını təşkil edir. Bu irəliləyişlər dövlət satınalmalarını daha şəffaf, effektiv və rəqabətli bir prosesə çevirir [3].

Elektron satınalma sisteminin genişləndirilməsi dövlət satınalmaları prosesinin şəffaflığını artırmaq və korrupsiya risklərini azaltmaq üçün kritik önəmə sahibdir. Bu sistem vasitəsilə bütün

tender prosesləri və müqavilələr online platformalarda icra edilir, bu da məlumatların asanlıqla əldə edilə bilənliyini və izlənilə bilənliyini təmin edir. Ayrıca, elektron satınalma prosedurların sürətini və effektivliyini artırır, tenderlərə qatılma prosesini sadələşdirir və böyük həcmli məlumatların idarə edilməsini asanlaşdırır.

Şəffaflıq dövlət satınalmalarının əsas prinsiplərindən biridir və korrupsiyanın qarşısının alınmasında mühüm rol oynayır. Şəffaflıq indeksindəki artım, tender proseslərinin və qərarların ictimai nəzarət altında daha yaxşı qiymətləndirilməsini mümkün edir. Korrupsiya ilə mübarizədə əldə edilən irəliləyişlər həm dövlət vəsaitlərinin daha effektiv istifadəsini təmin edir, həm də vətəndaşların hökumətə olan inamını gücləndirir [4].

Rəqabətli mühit dövlət satınalmalarında keyfiyyət və effektivliyin artırılmasında mühüm bir amildir. Rəqabət dərəcəsinin yüksəldilməsi daha çox təklifçinin tenderlərə qatılmasını təşviq edir və nəticədə, daha yaxşı qiymət və keyfiyyət təkliflərinin əldə edilməsinə imkan yaradır.

Kiçik və orta müəssisələrin dövlət satınalmaları prosesində daha fəal iştirakı iqtisadi diversifikasiyaya və sosial rifahın artırılmasına töhfə verir. Bu müəssisələrin cəlb edilməsinin artırılması ölkə iqtisadiyyatında yenilikçiliyi və sahibkarlığı dəstəkləyir, yerli istehsalçıları qüvvətləndirir və iş yaratma imkanlarını genişləndirir [5].

Azərbaycan Respublikasında dövlət satınalmalarının tənzimlənməsindəki irəliləyiş həm yerli, həm də beynəlxalq səviyyədə tanınan bir uğurdur. Bu sahədə aparılan islahatlar ölkənin şəffaflıq və hesabatlılıq standartlarını yüksəltmək, korrupsiya ilə mübarizəni gücləndirmək və iqtisadi rəqabətliyi artırmaq məqsədini güdür. Bu proseslər Azərbaycanın Avropa və digər beynəlxalq təşkilatlarla integrasiyasını da dəstəkləyir və xarici investisiya üçün əlverişli mühit yaratmağa kömək edir.

Dövlət satınalmaları sahəsində aparılan islahatlar Azərbaycanın beynəlxalq standartlar və ən yaxşı təcrübələrə uyğunlaşmasını təmin edir. Bu, xüsusilə, Dünya Ticarət Təşkilatı (DTT) və Avropa İttifaqı (Aİ) kimi təşkilatların tələbləri ilə uyğunlaşmaq üçün vacibdir. Elektron satınalma sistemlərinin genişləndirilməsi, tender proseslərinin şəffaflığı və rəqabətliyinin artırılması Azərbaycanın beynəlxalq iqtisadi sistemdə daha integrativ və rəqabətli bir iştirakçı olmasına imkan verir.

Dövlət satınalmalarında kiçik və orta müəssisələrin rolu və iştirakının artırılması iqtisadi diversifikasiya və sahibkarlığın dəstəklənməsi baxımından mühümdür. Bu, ölkə iqtisadiyyatının neft və qaz sektorundan asılılığını azaltmaq və digər sektorlarda yenilik və inkişafı təşviq etmək üçün əhəmiyyətlidir. Ayrıca, yerli müəssisələrin dövlət satınalmaları prosesinə daha çox cəlb edilməsi yerli istehsalın qüvvətləndirilməsinə və yeni iş yerlərinin yaradılmasına kömək edir [6].

Azərbaycan Respublikasında dövlət satınalmalarının tənzimlənməsində əldə edilən irəliləyişlər ölkənin iqtisadi və sosial inkişafında davamlı tərəqqi üçün möhkəm bir zəmin təşkil edir. Davamlı islahatlar və beynəlxalq standartlara uyğunlaşma ilə Azərbaycan dövlət satınalmaları sahəsində daha da şəffaf, effektiv və rəqabətli bir mühit yaratmaqda irəliləyişə davam edəcək. Bu, həm daxili, həm də xarici investorlar üçün ölkəni daha cəlbədiciləşdirəcək və iqtisadi diversifikasiya ilə sosial rifahın artırılmasına töhfə verəcək [7].

Nəticə

Azərbaycan Respublikasında dövlət satınalmalarının tənzimlənməsi üzrə həyata keçirilən islahatlar ölkənin iqtisadiyyatını daha şəffaf, effektiv və rəqabətli bir mühitə çevirməkdə mühüm irəliləyişlər əldə etmişdir. Elektron satınalma sisteminin genişləndirilməsi, şəffaflığın artırılması, korrupsiya ilə mübarizədə əldə edilən irəliləyişlər, rəqabət mühitinin gücləndirilməsi və kiçik və orta müəssisələrin cəlb edilməsinin artırılması kimi tədbirlər bu uğurların əsasını təşkil edir.

Bu islahatlar Azərbaycanın beynəlxalq standartlara integrasiyasını gücləndirməklə, yerli və xarici investorlar üçün əlverişli bir iqtisadi mühit yaradır. İqtisadi diversifikasiya və sahibkarlığın dəstəklənməsi ölkə iqtisadiyyatının neft və qaz sektoruna olan asılılığını azaltmağa və müxtəlif sektorlarda yenilik və inkişafı təşviq etməyə kömək edir. Eyni zamanda, şəffaflığın və hesabatlılığın artırılması vətəndaş cəmiyyəti ilə işbirliyini dəstəkləyir və dövlət qurumlarının vətəndaşların maraqlarını daha yaxşı nəzərə almasına imkan yaradır.

Azərbaycanın dövlət satınalmaları sahəsində əldə etdiyi irəliləyişlər ölkənin iqtisadi və sosial inkişafı üçün möhkəm bir zəmin yaratmaqdadır. Gələcəkdə davamlı islahatlar və beynəlxalq standartlara daha da uyğunlaşma yolu ilə Azərbaycan dövlət satınalmaları sahəsində daha da şəffaf, effektiv və rəqabətli bir mühit yaratmağa davam edəcək.

ƏDƏBİYYAT

1. 22 noyabr 2002-ci il tarixli 382-IIQD nömrəli Azərbaycan Respublikasının Qanunu (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2002-ci il, No 12, maddə 706)
2. 21 oktyabr 2005-ci il tarixli 1030-IIQD nömrəli Azərbaycan Respublikasının Qanunu ("Azərbaycan" qəzeti, 14 dekabr 2005-ci il, Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2005-ci il, No 12, maddə 1083)
3. 20 oktyabr 2006-cı il tarixli 167-IIIQD nömrəli Azərbaycan Respublikasının Qanunu (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2006-cı il, No 12, maddə 1005)
4. 12 fevral 2010-cu il tarixli 954-IIIQD nömrəli Azərbaycan Respublikasının Qanunu ("Azərbaycan" qəzeti, 20 mart 2010-cu il, No 63, Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2010-cu il, No 03, maddə 173)
5. 5 mart 2010-cu il tarixli 972-IIIQD nömrəli Azərbaycan Respublikasının Qanunu ("Azərbaycan" qəzeti, 17 aprel 2010-cu il, No 81, Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2010-cu il, № 04, maddə 276)
6. 19 yanvar 2016-cı il tarixli 105-VQD nömrəli Azərbaycan Respublikasının Qanunu ("Azərbaycan" qəzeti, 1 mart 2016-cı il, No 47; Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2016-cı il, No 02, I kitab, maddə 205)
7. 4 mart 2016-cı il tarixli 158-VQD nömrəli Azərbaycan Respublikasının Qanunu ("Respublika" qəzeti, 12 aprel 2016-cı il, No 76, Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2016-cı il, No 04, maddə 628)

Ибрагим Зияд оглы Алиев
Министерство Науки и Образования
Азербайджанской Республики, Институт Экономики, докторант
aliyevibrahim549@gmail.com
Научный руководитель: Эмин Мамедзаде, к.ф.н.

Анализ современного регулирования государственных закупок в Азербайджанской Республике

Резюме

Регулирование государственных закупок в Азербайджанской Республике занимает важное место в экономической и управленческой системе страны. Этот процесс играет важную роль с точки зрения эффективного управления государственными средствами, обеспечения прозрачности и предотвращения коррупции. Реформы, реализованные в последние годы, были направлены на то, чтобы сделать систему государственных закупок более прозрачной и подотчетной, но все еще существуют проблемы, с которыми предстоит столкнуться, и проблемы, которые необходимо решить.

Действующая нормативная база основана на управлении государственными закупками посредством электронной системы. Это повышает прозрачность процедур и снижает возможности для коррупции. Однако в системе все еще есть области, требующие обновления. Например, процесс вовлечения малых и средних предприятий в государственные закупки до сих пор недостаточно масштабен, что приводит к ограничению конкурентоспособности и предотвращению оживления рынка.

Обеспечение конкурентоспособности и финансовой эффективности – два других аспекта, которые занимают важное место в системе государственных закупок

Азербайджана. Эффективное финансовое управление имеет решающее значение для обеспечения целевого и эффективного использования государственных средств. Однако излишняя сложность процедур и бюрократия препятствуют эффективному управлению средствами.

В конечном итоге реформы, проводимые по регулированию государственных закупок в Азербайджанской Республике, дают положительные результаты, однако в системе еще есть области, требующие совершенствования. Шаги, предпринятые в целях повышения прозрачности, упрощения процедур, усиления конкурентоспособности и повышения финансовой эффективности, сделают систему государственных закупок более эффективной и справедливой. Эти реформы улучшат управление государственными средствами и повысят доверие граждан к государственным институтам.

Ключевые слова: *Азербайджанская Республика, государственные закупки, регулирование, прозрачность, конкуренция.*

*Ibrahim Ziyad oglu ALIYEV
Ministry of Science and Education of the
Republic of Azerbaijan, Institute of Economics, doctoral student
aliyevibrahim549@gmail.com
Scientific supervisor: Emin Mammadzade, PhD*

Analysis of current public procurement regulation in the Republic of Azerbaijan

Summary

Regulation of public procurement in the Republic of Azerbaijan occupies an important place in the country's economic and management system. This process plays an important role in terms of effective management of public funds, ensuring transparency and prevention of corruption. Reforms implemented in recent years have aimed to make the public procurement system more transparent and accountable, but there are still challenges to be faced and issues to be resolved.

The current regulatory framework is based on the management of public procurement through an electronic system. This increases the transparency of procedures and reduces opportunities for corruption. However, there are still areas in the system that need updating. For example, the process of involving small and medium-sized enterprises in public procurement is still not extensive enough, which leads to limitation of competitiveness and prevention of market revitalization.

Ensuring competitiveness and financial efficiency are two other aspects that have an important place in Azerbaijan's public procurement system. Effective financial management is critical to ensure targeted and efficient use of public funds. However, excessive complexity of procedures and bureaucracy hinders effective management of funds.

Ultimately, the reforms carried out on the regulation of public procurement in the Republic of Azerbaijan are giving positive results, but there are still areas that need to be improved in the system. Steps taken towards the goals of increasing transparency, simplifying procedures, strengthening competitiveness and improving financial efficiency will make the public procurement system more effective and fair. These reforms will both improve the management of public funds and increase citizens' trust in public institutions.

Keywords: *Republic of Azerbaijan, public procurement, regulation, transparency, competition.*